

The questions of modernization of economic mechanism of health protection are explored. Four groups of problems are selected: realization of constitutional rights for citizens on the receipt of medicare; increase of efficiency of the use of present

financial resources of medical industry; introduction of alternative types of medicare on the basis of prudent technologies; development of institutional mechanisms of functioning of health protection system.

Юрчишин І.І.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТА ПРОБЛЕМИ

У статті розглянуто зміст і природу таких економічних категорій, як “соціальна політика” та “соціалізація економіки”, уточнено теоретичні положення щодо такого суспільного інституту, як соціальна держава та визначено вплив соціальної політики на економічний розвиток держави.

Ключові слова: *соціальна політика, соціалізація економіки, економічна ефективність*

І. Вступ. Розвиток і функціонування соціальної інфраструктури та інвестування в неї коштів є нагальною проблемою, яка пов'язана з ліквідацією в Україні таких негативних соціально-економічних наслідків, як економічний спад, інфляція та безробіття. Питання забезпечення та фінансування різноманітних соціальних потреб залишається на сьогодні врегульованим не повною мірою. Побудова в Україні правової, демократичної, соціальної держави – стратегічний напрям всіх сучасних державотворчих процесів. Протягом років незалежності наша держава досягла значного розвитку в галузі економічних та соціальних перетворень.

Однак, незважаючи на значні зусилля науковців та практиків, позитивні зрушення у соціальній сфері, проблеми залишаються, а їх вирішення відкладається на невизначений термін. Саме побудова соціальної держави активізує проблему не лише людського фактора, нових економічних відносин, а й соціальної орієнтації економіки за умов ринкових перетворень. Все це висуває на передній план проблему соціалізації економіки, розвитку її системи заради людини та якнайповнішого задоволення культурних, духовних та матері-

альних потреб. Соціалізація та проведення соціальної політики в комплексі забезпечують підвищення рівня інтегральної (загальної) ефективності функціонування економічних систем.

II. Постановка завдання. Державна соціальна політика як процес посилення соціальної спрямованості економічного розвитку досліджується в економічній літературі впродовж усього періоду становлення та розвитку економічної теорії. Цій темі присвячені роботи таких зарубіжних вчених як: Т.Ганслі, Г.Беккер, М. Блеунт, Дж. Мінцер, Р.Бар, М.Блауг, Р.Гейлбронер, Л.Тароу, Є. Долан, Дж. Сакс і інші. Значний внесок в поглиблення цієї теми зробили такі вітчизняні вчені, як: І. Лукінов, М. Долішній, Е. Лібенова, О. Грішнова Л. Безчасний; С. Злупко, І. Мандибуря, В. Куценко, Гришкін В.О, С.Вовканич, Г.Башнянин, М. Романюк та ін. Проте здебільшого соціалізація та соціальна політика аналізувалася в економічній літературі з позицій соціологічних обстежень впливу на так звані соціальні результати функціонування, розвитку тих чи інших систем, зокрема на людину як основний суб'єкт будь-якої господарської діяльності. В даній статті здійснюється спроба змістити центр ваги в дослідженні процесів соціальної політики та соціалізації економічних систем на вивчення їх впливу на власне економічні результати економічної (зокрема виробничої) діяльності. Аспекти впливу процесів соціалізації та соціальної політики на економічну ефективність функціонування та розвитку господарських систем у сучасній економічній літературі досліджуються дуже рідко. Сьогодні відсутні або майже відсутні значні дослідження, в яких би соціалізацію та соціальну політику розглядали у зазначеному

вищі аспекти. А тому метою даної статті є визначення основного змісту понять «соціальна політика» та «соціалізація економіки» та аналіз впливу процесів соціалізації та соціальної політики на економічну ефективність функціонування економічних систем.

III. Результати. З набуттям Україною незалежності, формуванням нової стратегії розвитку державної статистики, втіленням євроінтеграційної політики відбулися якісні зміни у підходах до визначення категорії рівня життя та структурні зміни в оцінці життєвого рівня населення. На даному етапі розвитку в українському суспільстві здійснюється перехід від категорії життєвого рівня, що характеризує ступінь задоволення потреб, до категорії, яка визначає можливості суспільства із забезпечення життя, діяльності та всебічного розвитку людини. Переосмислення ролі цієї узагальнюючої категорії особливо в рамках міжрегіональних і міжнародних порівнянь вимагає нових механізмів статистичної оцінки та характеристики життєвого рівня населення[1].

Однією із найхарактерніших особливостей функціонування та розвитку сучасних економічних систем є їх соціалізація і соціальна політика, як процес використання певної частини чистого грошового доходу на потреби соціально-матеріального і соціально-духовного розвитку людини, колективів і суспільства в цілому. Отже, соціальна політика – це система правових, організаційних, регулятивно-контрольних заходів держави з метою узгодження цілей соціального характеру із цілями економічного зростання. Тобто, це є діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту членів суспільства, усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності у країні.

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Згідно статті 3 Конституції Украї-

ни утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [2].

Модель соціальної політики Української держави має представляти собою симбіоз лібералізму та соціальної орієнтації. Перший дає можливість в умовах відсутності достатніх фінансових коштів у держави створити умови для самореалізації і самозабезпечення економічних суб'єктів. Друга складова передбачає формування раціональної системи соціального захисту населення[3]. В умовах соціально-ринкової трансформації держава має виступити соціальним амортизатором перетворень і одночасно проводити активну соціальну політику на нових, адекватних ринковим вимогам засадах.

Соціалізація економіки як економічна категорія, що відтворює зміст соціальних процесів сьогодення, виступає як способом насадження форми людського співжиття або суспільно-економічною формою забезпечення соціальних змін, так і заходом щодо соціальної реорганізації суспільства. Як процес соціалізація визначається всеохопною спрямованістю на забезпечення готовності членів суспільства до відповідних вимог суспільних інститутів і створення умов для реалізації суб'єктами економіки активної компоненти самозабезпечення добробуту. Як захід соціалізація пов'язується з пом'якшенням соціальних конфліктів і наданням соціальності ринково-трансформаційним процесам на національних теренах. Соціалізація не є атрибутикою виключно сучасного етапу або якоїсь однієї лінії розвитку. Вона мала місце з тою чи іншою мірою задіяння її складових в усі часи існування людства.

Сучасна структура і механізм функціонування національної економіки виступають підґрунтям подання соціалізації економічної системи у вигляді блоку із соціалізації продуктивних сил, соціалізації виробничих відносин і соціалізації господарського механізму. Усі складові соціалізації економіки у реальній дійсності тісно пов'язані між собою і, більше того, перебувають у постійній взаємодії. Унаслідок цього заходи щодо здійснення процесу соціалізації економічної системи мають виходити з можливих наслідків соціалізації її окремих детермінант. Соціалізація, розмежову-

ючись за форматом усупільнення, відтворює його масштаби в міру потреб часу. Вивільнення держави від виконання часом зайвих, дургорядних і необов'язкових для неї функцій зі звуженням меж соціалізації відкриває можливості концентрації її зусиль на вирішенні тих соціальних проблем, які стосуються всіх членів суспільства і вирішити які кожний окремо не в змозі. З позицій забезпечення добробуту населення відносно більші результати досягаються частковою соціалізацією з задіянням ринкового механізму господарювання із соціальним спрямуванням, де соціальні вимоги є як безпосередньою метою суспільства, так і певним обмеженням під час реалізації економічних завдань.

Світова практика переконливо свідчить, що в розвинених країнах розвиток дедалі частіше визначається якістю життя, свободою участі особистості у господарському процесі, а не тільки темпами зростання виробництва. Соціальний захист населення є одним з важливіших напрямків державної політики. Запровадження та дотримання високих соціальних норм і стандартів гарантує належний рівень якості життя всім категоріям населення. Остаточним критерієм оцінки економічних процесів можна вважати не ріст валового внутрішнього продукту, а зростання якості життя населення.

Політика економічного зростання повинна органічно поєднуватися з реалізацією ключових завдань соціального розвитку – зупиненням процесів зростання бідності та майнового розшарування населення, створенням цивілізованого ринку праці та забезпеченням ефективною зайнятості, випереджаючих темпів підвищення реальних доходів населення, насамперед заробітної плати та пенсій.

Твердження, що економічне зростання і соціальна справедливість речі несумісні, оскільки споживання незаможними верствами населення скорочує заощадження, які можна було спрямувати в економіку, є безпідставним. Будь-яке споживання – це вже інвестиції у певну галузь економіки. І хоча неможливо максимізувати водночас економічне зростання й рівень соціальної справедливості, але, очевидно, можна досягти збільшення цих показників одночасно. Споживання є основним

фактором, що впливає на економічне зростання, і тому є рівноцінним фактором реалізації соціальної політики.

Вивчення функціональної ринкової економіки свідчить, що соціальна сфера не лише не є утриманкою матеріального виробництва, а, навпаки, робить суттєвий внесок у збільшення національного доходу послугами, що надаються населенню. Вони постають особливими самостійними споживчими цінностями, що мають вартість і ціну.

Політика економічного зростання повинна органічно поєднуватися з реалізацією ключових завдань соціального розвитку – зупиненням процесів зростання бідності та майнового розшарування населення, створенням цивілізованого ринку праці та забезпеченням ефективною зайнятості, випереджаючих темпів підвищення реальних доходів населення, насамперед заробітної плати та пенсій.

Доведено, що набуття державою істинних ознак соціальності пов'язується з розбудовою «соціальної держави». У класичному варіанті подібний суспільний інститут виступає системою, здатною до збалансування життєвого рівня переважної частини населення України через стимулювання і розширення обсягів прямої підтримки прагнень до самозабезпечення та адресної диференційованої допомоги малоактивним через об'єктивні причини громадянам. Вибудовані на ґрунті соціальності і соціально орієнтовані в майбутньому господарські системи реально враховують у своїх суспільних конструкціях і спрямовують на задоволення різноманітних людських потреб такі фундаментальні категорії, як праця і власність, влада і свобода, внесок і винагорода, дохід і допомога[4].

Через глибокий зв'язок і вплив соціально-ринкових трансформаційних потоків на розшарування населення за рівнем життя, оплати праці, доходів вони мають дати позитивний соціальний ефект у разі зменшення соціальної диференціації українського суспільства і розширення середнього соціального прошарку.

Розвиток держави із соціальним підтекстом вимагає у перехідний період не послаблення, а відповідного посилення її ролі. Вона має залишити економіку лише так і тоді, коли бу-

дуть сформовані повноцінні ринкові механізми з соціальною спрямованістю. В ідеалі функціонування держава має являти собою процес здійснення різноманітних дій, які, загалом, зводяться до економічних і соціальних, що окреслює еволюцію і визначає організаційний механізм забезпечення соціальної спрямованості розвитку.

Індикаторами якісного і кількісного характеру в сучасних соціально-економічних умовах України та найближчій перспективі і найбільш вагомими у блоці соціальних параметрів визначено доходи населення, рівень і структуру споживання матеріальних благ і послуг, забезпеченість житлом і житлово-комунальними послугами, зайнятість населення, доступність і рівень медичної допомоги та здоров'я населення. Економічні чинники визначають: форму володіння і розпорядження засобами виробництва, політику фінансування і підтримання розвитку суб'єктів економіки, міру втручання та ефективність державного регулювання економічних процесів, обсяг і стан основних виробничих засобів та правові засади функціонування суб'єктів економіки.

Соціальна держава як продукт відповідної стадії суспільного розвитку виступає у класичному варіанті як система збалансування життєвого рівня переважної частини населення країни через стимулювання і розширення обсягів прямої підтримки прагнень до самозабезпечення та адресної диференційованої допомоги малоактивним через об'єктивні причини громадянам, які поки що або вже не здатні до самостійного життєзабезпечення, з недопущенням зниження їх соціального статусу. Перехід економіки в систему координат соціальної держави пов'язується з еволюцією усвідомлення суспільством суті стрижньового процесу власного розвитку, закладеного у зміні співвідношення можливостей індивіда і збагачених суспільних функцій, у поєднанні з новими рольовими статусами, тобто поступкою індивідуалізму у випадку капіталізму або усупільнення з позицій соціалізму індивідуалістично-суспільній формі забезпечення основ життєдіяльності[4].

Основними напрямками здійснення державної соціальної політики є:

- правове забезпечення соціального захисту населення, прийняття відповідних законодавчих та нормативних актів;
- прямі державні витрати із бюджетів різних рівнів на фінансування соціальної сфери (розвиток освіти, науки, медичне обслуговування, охорона навколишнього середовища тощо);
- соціальні трансферти у вигляді різного роду соціальних субсидій;
- впровадження ефективної прогресивної системи оподаткування індивідуальних грошових доходів населення;
- прогнозування стану загальнонаціональних і регіональних ринків праці; створення мережі центрів служб зайнятості й бірж праці;
- встановлення соціальних і екологічних нормативів і стандартів; контроль за їх дотриманням;
- державні програми з вирішення конкретних соціальних проблем (боротьба з бідністю, освітні, медичні, екологічні та інші);
- державний вплив на ціни та цінотворення;
- обов'язкове соціальне страхування в різних формах;
- пенсійне забезпечення;
- підготовка та перепідготовка кадрів; організація оплачуваних громадських робіт;
- соціальне партнерство [5].

Функціонування держави являє собою процес виконання дій, спрямованих на задоволення потреб суспільства. Кінцевий результат функціонування держави як системного утворення, який власне відтворює наслідки розвитку, розпадається на матеріально-речові, економічні та соціальні досягнення. Подібне різноманіття результатів визначає необхідність спільного розгляду соціальних, економічних, технічних, екологічних та інших чинників.

IV. Висновки. З розвитком економіки, стабілізацією грошової, кредитної, фіскальної, валютної сфери в Україні відбувається становлення і розвиток соціальної політики держави. Разом з трансформацією економіки відбувається створення системи соціального захисту населення з метою компенсації негативних проявів ринкової економіки. За роки незалежності розроблено і впроваджено в дію політику соціального захисту, страхування та

забезпечення населення. Створено необхідні умови для нормального її функціонування, для постійного доповнення і вдосконалення. Але разом з цим в соціальній сфері виявляються риси її недосконалості та невідповідності сучасним потребам людей зокрема це стосується співвідношення між мінімальною заробітною платою, розміром пенсій, стипендій та прожитковим мінімумом.

1. Дзюба І.В. Статистичні індикатори соціально-економічного становища населення України: Автореферат канд.д. – К,05. – С. 1

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. – К.: Феміда, 1996.

3. Соціальний захист населення як один із важливіших напрямків державної політики – Інтернет сторінка// <http://www.mlsp.gov.ua>.

4. Гришкін В.О. Науково-методологічні основи соціалізації економіки і забезпечення соціальної динаміки суспільства: Автореферат докт. д. – Дніпропетровськ, 2005. – С. 14-15.

5. Державне регулювання соціальних процесів – Інтернет сторінка // <http://www.rada.org.com.ua>.

The author interprets content and nature of such economic categories as «social policy» and «socialization of the economy», investigates the theoretical notions of such social institution as social state and determines it's influence on the economic development of the state.

Романюк Т.М.

МІЖДЕРЖАВНА МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА СТАН ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

У статті розкрито сучасні тенденції та обсяги міждержавної трудової міграції населення України, її легальні та нелегальні форми, структуру трудової міграції. Визначено як внутрішні, так і зовнішні чинники, які зумовлюють масову зовнішню трудову міграцію українців, а також її соціально-економічні наслідки. Обґрунтовуються основні засади державної політики у цій сфері.

Ключові слова: міждержавна трудова міграція, внутрішні та зовнішні чинники, структура трудової еміграції, нелегальні та легалізовані мігранти, позитивні та негативні наслідки міждержавних трудових міграцій, концепція національної міграційної політики..

І. Вступ. Сучасні глобалізаційні процеси характеризуються суттєвою активізацією міжнародної міграції. При цьому її структура та обсяги дедалі дієвіше впливають на стан національного людського капіталу – головної конкурентної переваги у сучасній глобальній економіці. А тому дослідження особливостей міжнародної трудової міграції як її основного компонента набуває особливої актуальності для України з метою адекватної реакції держави через формування та здійснення актив-

ної національної міграційної політики. За роки державної незалежності України, особливо починаючи з 2004 року, вже 14 років поспіль Україна перетворилася на вихідний пункт потужної трудової міграції, ставши країною донором-робочої сили для країн Європи та інших континентів. Нині в країнах Європейського Союзу працює щонайменше двох мільйонів українських громадян, причому в деяких країнах, зокрема в сусідній Польщі, наші співвітчизники стали однією з найбільших груп працівників-іноземців.

Водночас, за даними звіту Світового банку «Міграція і грошові надходження у Східній Європі та колишньому Радянському Союзі» (2007 р.). Україна посідає 4 місце у світі за кількістю іммігрантів. Вона потрапила до першої десятки країн світу, її випередили лише Сполучені Штати, Росія і Німеччина. Проте маємо визнати, що структура імміграції на даному етапі є нераціональною. Станом на 1 січня 2005 р. кількість біженців в Україні становила 2459 осіб, з яких: з Європи – 201, Азії 1933, Африки 318. В'їзд іммігрантів в Україну відбувається найчастіше з країн ризикової міграції (Туреччина, Китай, Іран). Серед основних категорій нелегальних мігрантів за громадянством основну кількість становлять громадяни Китаю – 25%; Індії